

Tres poemes grecs

Oriol Febrer

Als meus primers lectors, asseguts a les platges de Grècia.

Recordo com si fos ahir un recital de poesia estudiantil organitzat pels volts de Sant Jordi fa una pila d'anys al pati de lletres de la Universitat de Barcelona. Era el meu primer curs i tot just feia mig any que havia encetat aquella nova vida de llibertat que pot ser la universitat. Hi sadollava la set d'aprendre amb més afany que no pas mètode, amb una empena que enyoro i que ara, de tan entranyable, estotjo com un petit tresor a la memòria. Entre les llengües que estudiava i que encara no he renunciat del tot a aprendre, s'hi comptaven també els estadis més recents de la llengua grega, fins aleshores un llunyà objecte de culte, que ens descobria n'Ernest amb les seves classes d'organització deliciosament germànica. Aquella tarda d'abril, doncs, mentre el sol em pigallava la cara a través de les branques dels tarongers bords que creixien al claustre, m'embriagava d'adrenalina i escoltava el poeta de torn amb una barreja de pudicícia i altivesa —per aquests mateixos motius havia renunciat a participar-hi, malgrat que de tant en tant escrivia versots que ara, havent ja assolit la maduresa i la serenor, m'esglaïen, tret de comptades excepcions. Tot d'una, va saltar a l'escenari muntat per als aedes un jove granellut i va etzibar un «el context és de covards» que va ferir com un esmolet la resta de participants, els quals no ens havien estalviat cap detall sobre el delicat procés de creació i els més subtils moviments anímics a què s'havien vist sotmesos a l'instant de divina inspiració. Va llegir una tirallonga de versos amb posat desafiant i va baixar com havia pujat entre escassos aplaudiments. A mi, un jove Cató i a voltes també un Hipòlit, tan ridículs i previsibles em semblaven els uns com l'altre. No vaig poder evitar, en qualsevol cas, pensar en tots els obscurs comentaristes tardoantics que s'havien estremit amb un passatge d'Aristòtil més que la intermitent flama que els il·luminava; en Erasme i la seva ensopida vida d'intel·lectual que Zweig descriu tan benignament com a interiorment agitada, o en els filòlegs alemanys del dinou que, consagrant vides senceres entre manuscrits esbarriats d'una obra antiga a la folla recerca del text original, havien estimat aquells patracols polsegosos i rosegats més que no les pròpies nines, tal com ens assenyalava contingudament el doctor Avilés a les classes de crítica textual amb la seva mirada de *chouette* de Les Belles Lettres. Aquest proppassat estiu, aquell jove se'n va anar de vacances, literalment, a Grècia.

Na Bruna va ajudar en Roc a repenjar-se-li a l'espatlla. En Roc feia estona que panteixava i ensopegava amb cada pedra del camí. N'Eloi caminava un pèl més enrere, sorrut i mastegant remordiments. Potser no havia estat tan bona idea pujar fins a les tavernes de Tholària a la una del migdia en ple mes d'agost. Amorgós és una illa muntanyosa i allargada, amb forma d'ameba, i seca, molt seca. Els autos que circulen per les seves

estretes carreteres sense estimbar-se, veritable miracle grec, tan sols conviuen amb les cabres que roseguen els matolls escampats per aquells cingles. «Cabretes! Cabretes és el que són aquell parell», pensava na Bruna en veu alta. Segur que el Valencià i n'Oriol ja havien arribat a dalt i seien a la fresca d'un porxo amb un got de rakí a la mà i aigua abundant a taula. Així era. El Valencià, tanmateix, s'havia fet fonedís per satisfer un dels seus imprevisibles antulls de solitud. De retruc, doncs, jo també em trobava tot sol. Va ser una constatació fotuda: abans de partir de Barcelona, a la motxilla, entre el sac de dormir, els mitjons i els calçotets, també hi havia entaforat, ben rebregada, la meva soledat, gairebé sense adonar-me'n. La trec de la motxilla i, després d'allisar-la amb el cantell de la mà a diverses repeses damunt la taula, hi escric el següent poema. I així, vaig ofrenar, ben devotament, la meva soledat a aquella desconeguda preciosa de pell colrada que, amb uns ulls que encara avui em despullen, feia topless a la platja de la capital de l'illa, Katàpola, just abans de començar la nostra penosa ascensió.

Sonet a una grega rinxolada de la platja de Katàpola

Tu, dolça simetria amb bell contorn
de gastada piràmide, ben cònic,
que acabes amb la punta d'un icònic
zigurat, fet de fang recuit al forn;

i tu, oh humida i dolça, massa oculta
promesa d'un sabor tothora nou,
recobert de la por de perdre el sou
per la moral i qui sap si una multa,

no us feu esquives! No vull un rotund
sí i en el lloc d'un punt m'hi val la coma
i no ens cal caminar ben lluny; tu jeu,

tan sols un poc: també hi ha un goig profund
a nedar reposada en aigua soma,
no gaire endins, on encara tens peu.

El segon poema, tal vegada més obscur que el primer, demana un comentari més acurat i precís de les circumstàncies que el van veure néixer i que donen compte d'una sèrie de tries lèxiques i sintàctiques un pèl estranyes, que el lector, ignorant-ne el ver motiu, podria sentir-se temptat, si la benvolença no fos la seva virtut més resplendent, a atribuir-les a la imperícia de l'autor. L'endemà de l'ascens a Tholària, vam decidir amb tota la colla, que ja s'havia refet de la xardor a la fresca d'un vespre amenitzat amb les estridències d'un duo format per un buzuki i una veu planyívola, de llogar un cotxe i fer cap a un dels racons

més inaccessibles i també turístics de l'illa: Cala Naufragi. Situada a l'extrem sud-occidental d'Amorgós, aquesta cala abrupta i rocosa s'obre a vents capriciosos i a una mar infestada d'esculls talment, que sembla com si tots tres elements, terra, mar i aire, s'haguessin conxorxat per parar un parany a les intrèpides barques que s'aventuren a la zona. Corria l'any 1980 quan, precisament, un vaixell sota bandera xipriota, batejat als cinquanta amb el nom d'Inland i rebatejat més tard com a Olímpia, va aventurar-se per aquelles aigües. Tot d'una, va alçar-se una tramuntanada que va assolir, segons les dades meteorològiques del dia, els cinquanta nusos, un 10 a l'escala de Beaufort. El capità, que ja donava per perdut el vaixell, va posar proa a aquella rada amb el fi de salvar la tripulació, objectiu que va aconseguir. Tan bon punt va ajudar el darrer dels seus homes a enfilar-se al promontori, lluny de les ones, encara va encarar-se un darrer cop a la mar amb posat desafiant abans de guiar els mariners a recer. No cal ni dir que la inventiva d'illencs i visitants ha acolorit aquests fets amb llegendes plenes de pirates, contraban i espies turcs que ofenen massa la veritat per consignar-les a les pàgines d'una revista seriosa. El més destacable que s'ha esdevingut mai al voltant de l'Olímpia, cada cop més rovellat, és, evidentment, el rodatge d'*El gran blau* de Luc Besson, pel·lícula estrenada l'onze de maig de 1988 al festival de Canes i que, cinèfils com érem, ens havia portat a triar Amorgós com a destí de vacances —perdona'ns, Gatsos!

L'endemà d'aquell infern pel pedregar costerut, doncs, vam plantar-nos a Cala Naufragi amb poques ganes de caminar i ben carregats amb mitja dotzena d'ampolles d'aigua. Amb l'auto de lloguer mal aparcad al voral d'un revolt, des d'on calia avançar tot confiant cegament en els escassos i malmesos rètols informatius perquè, del mar, encara ni rastre, vam caminar una quinzena de minuts per un lleuger pendent descendent fins que la primera visió de l'Olímpia ens va deixar corpresos. És per mor de l'esmentada voluntat de precisió que el lector trobarà, tot just a sota d'aquest paràgraf, una fotografia des d'aquesta perspectiva. Tot i que les aigües marines són l'hàbitat on hom espera trobar les restes d'un naufragi, un vaixell vençut aclapara, potser pel record de la violència passada en un present assossegat, potser perquè fa trontollar la nostra confiança en l'adaptació de l'espècie al medi. Un instant després, ja més acostumats a aquella presència difícil d'acceptar, vam reparar tres figures que feien una certa gatzara a la riba. Ens arriba una veu de dona: *Martino, Martino! Mettila giù, giù!* I una veu d'home, no menys italiana, però més expeditiva: *creu ta mare, Martino, o et torço el coll!* Gràcies a en Roc i na Bruna, amb lligams professionals i sentimentals amb Itàlia respectivament, ens assabentem que es tracta d'un matrimoni a la incipient quarantena, na Valeria i en Mario, i el seu fill, l'escriidassat Martino.

En Martino, que n'havia fet onze al maig, era un tabalot morè d'ulls verds i trapelles, com el pare, amb uns cabells d'un marró tan clar que semblava ros —en això retirava a la mare. En Mario, espitregat, duia una cadena d'or amb un crucifix que se li entortolligava als pèls d'un pit boscós; era ell qui parlava amb els nostres intèrprets. Na Valeria, en canvi, fina i blanca, s'amagava rere un barret de palla i unes ulleres de sol i només trencava el silenci per adreçar instruccions al vailet, que xisclava i llançava pedres a l'Olímpia amb

l'esperança d'encertar-ne els ulls de bou. Els va fer molta gràcia saber que érem catalans, o almenys a ell. Va resultar que en Mario era sicilià i la dona, d'un suburbi milanès, però que en Martino havia nascut a Blanes durant una estada de gairebé un any que en Mario va fer-hi per feina. Na Valeria l'hi va acompanyar. Quins temps! Tot era més senzill i hi havia menys traves per a tot. Que si sabia català? I tant: malparit, collons, fill de puta. De tant en tant, no s'estava d'aturar la conversa amb nosaltres per comentar amb dobles sentits analment obscens els intents del seu fill: hi recordo un *cero* pasqual i un higiènic *clistere*, que em va fer descobrir el nostrat «clisteri» i la variant medieval «crestiri».

Cala Naufragi.
Illa d'Amorgós.

(Fotografia de l'autor)

Li agradava més l'espanyol *cómeme la polla*. Omple la boca. Mentre en Roc i na Bruna parlaven amb aquell personatge i el Valencià i n'Eloi s'adelitaven amb el paisatge, jo no vaig poder evitar de buscar els ulls de na Valeria, intrigat pel seu mutisme. Només vaig trobar-ne les opaques ulleres de sol que em reflectien, però com la descàrrega d'un llamp a la coroneta vaig sentir la frustració, els anhels de joventut oblidats, un matrimoni i una maternitat que esclafaven com una llosa i un odi intens com el rovell d'un ou, però fred com un passadís d'hospital, que no estalviava ningú, ni tan sols a si mateixa. La història de com na Valeria i jo ens vam conèixer sí que és bona! Deixeu-me que us l'expliqui, es va tornar a sentir en Mario somrient. Na Valeria, que m'ho havia dit tot en un instant de silenci, en va tenir prou. *Mario, dobbiamo partire*, i, anant-se'n amb nen i marit seguint-la obediènt al darrera, ens va deixar sense una història de vincles inversemblants i passions contradictòries, sense la història de na Valeria. La història que vam confegir nosaltres entre rialles, quan la presència d'aquella ombra ja s'hagué esvaït i sèiem tot sols amb el nostre imponent Olímpia, tenia per protagonista en Mario, un agent de la màfia avesat als enemes que introduïa a les localitats de la Costa Nostra droga ben entaforada al fons del recte. Aquest poema és un homenatge a tots tres, sobretot a ella.

Nen mafiós apedregant un vaixell naufragat

Macs i còdols en mà, martiri moll,
per l'ull de bou hi ha d'entrar com un ciri,
però és sec: hi manca esput o bé crestiri;
no dóna, tanmateix, a tòrcer el coll.

Hi posa braç i braç i moltes ganes
i remena la cua com un gos
el calembúric, fort i foll, ben ros
ragazzo nat a la vila de Blanes.

Malgrat l'encert, hi ha fet milers de traus,
un nou naufragi de flotant ferralla.
Petit pessic, pedaç perdut de buc

en joc de llums de la Fura dels Baus,
navega ignotes mars! Gronxant-hi balla
i gosa a cada aposta dir retruc!

El truc és un joc de cartes meravellós, raonable, sorprenent, on hi caben tant els jugadors més conservadors com els blufaires més murrís. Grans disputes s'han dirimit mitjançant partides èpiques, velles amistats s'han trencat per desavinences sobre la prevalença o no del joc fora sobre els envits a final de cama —el joc fora preval sobre els envits, com vol la lògica i sap tothom, almenys d'ençà del tristament cèlebre Vespre dels Esquerrans de l'any 1868— i alguns odis, de tan freqüent a freqüent, han fet saltar l'espurna d'un amor ferotge i impetuós. És tan addictiu que moralistes de totes les confessions l'han bescantat i perseguit, mirant d'erradicar-ne qualsevol vestigi de la vida dels homes, fins i tot de la parla i la poesia, identificant i censurant modismes i metàfores sorgits d'aquest joc. Amb especial virulència escometeren els puritans anglesos del s. XVII el *put*, cosí germà del nostre truc. *Vanitas uanitatum*, ματαιότης ματαιοτήτων. Existeix una cosa, tanmateix, capaç d'anorrear aquest joc que es juga per parelles: el nombre senar. I aquell capvespre, l'últim a Grècia abans d'enlairar-nos cap a Barcelona, continuàvem sent-ne cinc, el Valencià, en Roc, n'Eloi, na Bruna i jo, bruts i cansats del llarg trajecte en ferri des d'Amorgós fins al Pireu.

Com que no hi havíem pogut jugar durant tot el viatge i les ganes de fer-ne ni que fos una partida abans de tornar a casa eren evidents, vaig decidir aprofitar l'ocasió per voltar un cop més per Atenes i els vaig deixar, mentre encara escapçaven, a la taverna on havíem dinat i on encara allargàvem la sobretaula amb aquell licor de màstics que és com llepar l'escorça d'un arbre. I passeja que passejaràs pel barri d'Exàrkhia, entre el brogit, la brutícia i les animades terrasses dels bars, tot era creuar mirades intenses i eloqüents, que es reconeixien en la pruija, amb dones brunes mig absents de la conversa que es

desenvolupava a la taula on seien. Hi ha mirades que nuen lligams infrangibles, que forgen una confiança i un respecte mutus més sòlids que anys de convivència. Aclaparat per tanta duresa, compartint el meu secret amb totes elles, veig el Licabet, encara banyat d'una llum ataronjada, i començo a trescar-hi, a girar el rumb cap a un port segur enmig del fortunal. M'hi duu de la mà sant Agustí i corro, corro desbocat cap al cim del meu Mont Ventós. He deixat carrers asfaltats i policies enrere i ja segueixo corriols entre pins quan me la trobo al davant, que baixa tota sola. Un instant. En té prou per ensumar el rastre de desig que raja de les nafres del cervatell i s'encén. No intercanviem ni un mot i els primers petons són a dentegades. Ens engrapem amb mans fermes i poderoses. Després, percussió, gemecs, udols, mossecs i els ulls sempre esbatanats i fixos. No vaig fer mai el cim. Però vaig escriure una lliçó de vida, una faula de to marcadament infantil, per a la cadellada que va néixer d'aquella unió.

Faula del llop i el conill

El bon llop no sap com ho ha de fer
per poder fàcilment atrapar
el conill que sap córrer a matar.

El conill, que descansa a recer,
no sap pas, ell tampoc, què ha de fer
per poder-se oblidar del bon llop.

Un mal dia plovia amb escriex;
«no l'hauré», va pensar, «i de retop
jo, el gran llop, quedaré tot ben pop!»

Però aquell dia de pluja mateix,
«hi ha d'haver, sens dubtar-ho, un gran feix
de verdor», va pensar el conillet.

I el bon llop el va veure de lluny:
«jo què faig amb l'estómac estret
dins del cau, mort de gana i de set?»

I entre els llamps i algun tro que retruny
el conill sent del llop l'hòrrid gruny;
se li clou el culet i mig pit.

«Per fi t'haig, conillet fugitiu!
Quan ho vol un llop fort, ben ardit,
qui paeix alguns cops és paït!»

«No m'agrada aquest ús del passiu,
però no vull marejar la perdiu:
aquí tens el meu cap, si t'és grat.»

El bon llop es va dir: «capsigrany!
Deu pensar que m'ha ben enredat,
que els seus mots m'han mogut a pietat.»

El conill va ensumar-se el parany
quan el llop va deixar el seu afany;
«ja m'havia! Que n'és, de babau!»

«Me n'aparto bo i fent-me l'ofès
i el segueixo amagat fins al cau:
ja veuran els conills quin sarau!»

«Aquest tòtil de llop no sap res...
Ell, que ens vol queixalar, tornar obès,
farà d'apat nocturn del lleó!»

«A on em guia aquest coi de conill?
Que no puc pas encendre el llantió
i si caic, em faig mal al garró!»

«Que ja hi som és més clar que un espill,
que ja en veig les tres dones i el fill,
que ja flairen i avisen del tec.»

«Però què coi!? És un gran desgraciat!
Jo d'aquesta no sé si m'abstrec;
de segur que m'enduc un bon gec!»

Aquest conte ja fos i acabat,
de morals, te'n puc dir un bon grapat,
però és ben clar: més que un gos pot un gat.

FI